

Rendkívül szórakoztató új előadást mutatott be május 11-én a Bóbita Bábszínház. Egy hamisítatlan vásári bábjátékot kacaghatott végig a közönség, amelynek főhőse Pityi Palkó, aki nagy kalandra indul, mert megállt az idő, és így az ebédidő se jön el. Ez pedig tarthatatlan állapot! Az előadás rendezőjével, Bonczidai Dezsővel beszélgettünk a darab nem mindennapi születési körülményeiről, illetve a vásári bábjátékok sajátosságairól, és hogy hogyan illik be a *Pityi Palkó* a műfaj hagyományába. (Képünkön: az előadás bábjai és Szabó Dalma, a *Pityi Palkó* egyik szereplője. Fotó forrása: Bóbita Bábszínház).

- Pityi Palkót egy nyúlfarknyi mese formájában ismerhetjük, Benedek Elek összegyűjtött meséi közt. Ha jól sejtem, ebben az előadásban csak a központi karakter maradt meg?

- Inkább a központi karakter sajátosságai. Úgy indult az egész, hogy Sramó Gábor megkért, hogy hozzunk létre egy olyan vásári előadást, ami színházi körülmények között és szabadtéren is játszható. Elkezdtünk gondolkodni a klasszikus vásári karakterekben: szóba került Vitéz László, Paprika Jancsi, sőt egy adott pillanatban még a commedia dell'arte egyik figurája, Pulcinella is előkerült. Ki kellett találnunk, hogy milyen karakter, szöveg-, illetve történetvezetés illene a Bóbita repertoárjához és a színészekhez. Az ötletelés során bejött Pityi Palkó is, és megnéztük, hogy az eredeti történetből mit lehetne átvenni. Láttuk, hogy valóban elég rövid, de a karakterjegyek, amik az eredeti Benedek Elek- mesében benne vannak, nagyon hasonlítanak az eredeti vásári karakteréhez. Ilyen többek közt a lustaság, vagy az ételek iránti rajongása. Ekkor kezdtünk el azon gondolkodni, hogy mi történhet vele, ami elindítja egy úton. Így jutottunk el az időhöz, illetve az ebédidőhöz, ami nem jön el. Ebből alakult ki egy dramatikus mese, amit felbontottunk jelenetekre, kitaláltuk, hogy mi vagy ki akadályozhatja őt abban, hogy beindítsa az időt, milyen akadályokat kell ahhoz legyőznie, hogy ebédelhessen.

- Miről szól az alaptörténet?

- Az alapsztori arról szól, hogy pontosan tizenkét óra előtt öt perccel megáll az idő, és nem jön el az ebédidő. A főhősünk ezen felháborodva elindul, hogy beindítsa az időt. Útja során különböző akadályokkal találkozik, amik vagy akik ebben megpróbálják meggátolni. A hős vándorlása során egyre erősebb, egyre nehezebb akadályokat kell, hogy leküzdjön, és ezáltal a karaktere is fejlődik. Az előadásban felbukkanó szereplők történeteit a tipikus vásári etűdökre próbáltuk felfűzni, karakterjegyekre felbontva őket. A helyzetekre is olyan megoldásokat, játéklehetőségeket alkalmaztunk, amiket ez a műfaj biztosít. Ezen kívül próbáltunk minden sajátos jelleget beépíteni az előadásba, így lett benne például kalapozás, és természetesen sok csihi-puhi, hiszen az ellenfeleket jól fejbe kell vágni. Próbáltunk nagyon maiak lenni, a szöveghasználatban is a mai világot akartuk megjeleníteni, de a történet bármilyen korszakban játszódhatna, ez nincs behatárolva. Viszont az, hogy a főhős a történet elején buszmegállóban várakozik, vagy a mobiltelefon használata a szövegben annyira az életünk és a gyerekek életének része, hogy már teljesen természetesen hat.

- Gondolom, az előadás minden korosztály számára élvezhető.

- Így van. Mi nagyon reméljük, hogy nagyon sokan megnézik majd és szeretni fogják. A történet és a karakter is szerethető, szurkolhatunk neki. A színészeknek hatalmas munka ez előadás, rengeteg energiát befektetnek. **Rácz Attila** mozgatja a bábok többségét, aki több karaktert jelenít meg a színpadon, mindegyiknek egyedi hangja van – ez Attila számára jó negyven percig tartó folyamatos, intenzív jelenlét.

Szabó

Dalma

a

kikiáltó, ő biztosítja az élőzenét és segít bábokat, kellékeket adogatni Attilának, tehát mindkettejüktől nagy koncentrációt igényel a játék. Ebből mi, nézők viszont semmit se látunk. Mi csak azt látjuk, hogy a főhős szembeszáll az akadályokkal és legyőzi őket. Pályakezdőként ők ketten remélhetőleg jól ki tudnak teljesedni, meg tudják mutatni, hogy milyen ügyes és tehetséges bábszínészek.

- Együtt írtátok az előadás szövegét is?

- Igen, az előadást egy majdnem egy éves előkészítés előzte meg. Ebbe beletartozott a történet kitalálása és a karakterek megformálása, a szöveg, illetve a zene és a dalszövegek megírása,

az akusztikus világ megteremtése. Volt, hogy hetente többször is beszélgettünk, illetve online is tartottunk próbákat. Egy egyhetes időszak során leutaztak Marosvásárhelyre, elkezdtek az ötleteket kipróbálni és megnéztük, merre vihetnénk tovább a történetet. Csak ezután kezdték el legyártani a bábokat és paravánt is. Azonban az elmúlt intenzív 12 nap során született meg ténylegesen az előadás.

- Rajtatok kívül kik dolgoztak a darabon?

- **Nagy-Kovács Géza** gyönyörű díszletet készített, ami nagyon él és kiegészíti a játékot, **György Tibor**

pedig Marosvásárhelyen faragta nekünk a bábfejeket Géza tervei alapján, amik szintén csodaszépek. Úgy érzem, hogy jó konstellációban, jó emberek találkoztak ahhoz, hogy az előadás így megszülessen. Szintén sokat számít, hogy nem egy átvett szövegről van szó, nem olyan karaktert viszünk színpadra, ami korlátozna minket. Vitéz László esetében például Kemény Henriknek köszönhetően kanonizálódott egy játéktípus, amitől az ember nem tud elrugaszkodni, vagy legalábbis nehéz lenne. Mindenkinek a fülében cseng a „Szervusztok, pajtikák!” felkiáltás. Itt most nekünk sokkal nagyobb szabadságot biztosított, próbálkozhattunk, kereshettük az utakat, megoldásokat, együtt fedeztük fel a játéklehetőségeket.

- Ha jól tudom, ti korábban ismertétek már egymást, hiszen tanár-diák kapcsolat volt köztetek. Erről mesélj, kérlek!

- Így van. Én a Marosvásárhelyi Művészeti Egyetemen óraadó tanár vagyok, illetve közben intézetigazgató lettem. Attilát és Dalmát három évig tanítottam, az alapképzésen voltak ott, tavaly végeztek. Nekünk az egyetemen a tanterv része a vásári oktatás. A hallgatók másodévben vásári bábjátékot tanulnak, megismerkednek a bábkészítéssel, a főbb karakterekkel, ezekből általában etűdöt készítenek, sőt másodév végére egy minimum 10 perces vásári etűdöt kell létrehozniuk, amiben minimum három karaktert megformálnak. Talán ez volt az első lépés a *Pityi Palkó* című előadás felé. Rácz Attila már akkor kitűnt az ügyességével és tehetségével, és innen is eredt Sramó Gábor ötlete, hogy neki készítsünk a Bóbitában egy ilyen előadást. Nyilván könnyebb együtt dolgozni egy olyan csapattal, akiknek a tagjai előzetesen ismerik egymást. Tudtuk, hogy hogyan dolgozzunk, mert ők is tisztában voltak vele, hogy én hogyan gondolkodom és dolgozom. Én is tudtam, hogyan gondolkodnak, és már az egyetemen kiderült, hogy milyen muzikálisak. Ennél a fajta bábjátéknál kiemelten fontos a jó ritmusérzék, mert elengedhetetlen ahhoz, hogy a gyors ritmust tartani tudják. A játéknak és az élőzenének szervesen kell egymásra épülniük. Ehhez tényleg kell ez a tudás, ami szerencsére mindkettőjünkben megvan.

- A Bóbitában először rendezel, de a két intézmény már hosszú közös múltra tekint vissza.

- Szoros kapcsolat alakult ki a marosvásárhelyi Ariel Ifjúsági és Gyermekszínház és a Bóbita között. Gyakran jönnek Pécsről hozzánk játszani, és mi is több előadással voltunk már itt. Sramó Gábor többször rendezett az egyetemen, a végzős osztályoknak, illetve az Ariel Ifjúsági és Gyermekszínházban. A mai napig műsoron van két általa rendezett előadás is nálunk, amelyeket **Papp Melinda** (aki szintén a Bóbita művésze) írt bábszínpadra.

- Mivel a *Pityi Palkó* vásári bábjáték, gondolom, könnyen mozgatható darabról van szó, így várható, hogy fesztiválokön is találkozhatunk vele.

- Több fesztiválra is benevezték, az már most biztos, hogy az Ördögkatlanon játszani fogják. Én is nagyon várom, kíváncsi vagyok, hogy szabadtéren hogyan él meg ez az előadás, ugyanis a vásári bábjáték sajátossága a tér is, amiben játsszák. Ha az ember bejön egy színházi terembe, ott már adott egy hangulat, illetve megkövetel bizonyos viselkedési normát. Ott van tapsrend, függöny, és csendben kell maradni. Saját tapasztalatom szerint egy nonkonformista térben, mint például egy szabadtéri fesztiválon sokkal közvetlenebbek az emberek. Főleg a gyerekek azok, akik sokkal ösztönösebben reagálnak, és persze meg is követeli ezt a műfaj. Ebben rejlik a kettőssége is: kötött formáról, struktúráról van szó, de nem lehet figyelmen kívül hagyni a nézők reakcióit. Természetesen gondolatban készülhetünk rájuk, különböző terveket, játékokat találhatunk ki. Azonban más, amikor megtörténik, mert ahogy szokás, ami megtörténhet, az meg is történik. Nagyon várom ezeket a szabadtéri nézői reakciókat. Eleve úgy terveztük az előadást, hogy bárhol megélhessen. Nem technikafüggő, ugyanis nincsenek benne nagy fényváltások, illetve varázsszerű effektusok.

- Elméleti és gyakorlati téren egyaránt űzöd a bábszínházi szakmát. Hogyan lehet egyensúlyt teremteni a két oldal között, vagy hogyan egészítik ki egymást?

- Ha valaki megkérdezi, hogy én mi vagyok, akkor magamat elsősorban bábszínészként definiálom. Az az én közegem, abban érzem jól magam. Attilához és Dalmához hasonlóan is keresztülmentem ugyanezekén a stációkon. Ugyanúgy Marosvásárhelyen végeztem el a Színházművészeti Egyetemet bábtagozaton, és úgy helyezkedtem el a pályán. Ki akartam próbálni magamat nem színházi körülmények között. Szerintem nagyon sokat tanulhat belőle az ember,

ha olyan előadásokban játszik, ami nem annyira kötött. A színházban ott vannak a kellékesek, a technikusok, a fény, teljes mechanizmus van az ember háta mögött egy előadás létrejöttéért. Ezzel ellentétben egy vásári előadás kapcsán az embernek saját magának kell a bábokat elkészíteni, leszervezni az útjait, játszani, reagálni a nézői reakciókra. Ez egy olyan iskola, ami tényleg sokat ad. Én is így kezdtem, egy kolléganőmmel, Halmágyi Évával készítettünk egy vásári előadást, és azzal mentünk, ahova hívtak bennünket. Nagyon boldogan játszottunk és rengeteget tanultunk belőle. Annyira bevonzott ez a műfaj, hogy elkezdtem utánaolvasni, amiből egy doktori disszertáció született. A vásári bábjátékhősök játékhagyományáról írtam, többek között Vitéz Lászlóról, Paprika Jancsiról és Vasilachérről, a román vásári bábjátékhősről. Erdélyből, egy eléggé multikulturális közegből származom, azt vizsgáltam többek között, hogy milyen hatással vannak egymásra ezek a hősök, hogyan kerülnek be a kőszínházakba, milyen alakulástörténetük volt, milyen változásokon mentek keresztül. A doktori tanulmányok keretében óraadó lettem, elsősorban a Színművészetin, és most már saját osztályom van, akikkel együtt tudok dolgozni. Most úgy érzem, hogy kialakult egy egyensúly azt illetően, hogy tanítok is, és színpadon is vagyok.

- Továbbra is az Arielben vagy színpadon?

- Igen, azt nem szeretném feladni. Azért is mondtam, hogy aktív bábszínész vagyok, mert nagymértékben segít a tanításban is. Szerintem nagyon jó, hogy nem csak elméleti szinten, hanem tapasztalati szinten is művelem ezt a pályát.

- És rendezőként milyen korábbi élményeid vannak?

- Nem definiálnám magam rendezőnek, de az embernek akaratlanul vannak ötletei. Jelenleg úgy érzem, hogy inkább szárnybontogatásaim vannak, kísérletek arra, hogy ezek megszülessenek. Marosvásárhelyen már két előadást rendeztem. Az egyik a *Vándor Miska*, ami szintén vásári elemekre épülő előadás volt, de sokkal inkább színházi körülményekre támaszkodva, illetve

Az ellopott hegedű

című darab, amiben a tücsöknek ellopják a hegedűjét, és arról szól, hogy ez milyen törést és változásokat hoz számára. Ez inkább musical-szerű előadás, élőzenével. A Színművészeti Egyetem is gyakorlati egyetem, vizsgaelőadások születnek, ahol sok esetben a tanár rendező státuszban van jelen. Itt az a szerepem, hogy együtt kitaláljuk, illetve megtaláljuk a megjelenítési módját. Azzal, hogy az ember megtanítja a technikát, hogy hogyan kell mozgatni a bábót, milyen mozdulatokra képes, az még nem elég. Ettől még nem lesz senki bábszínész. Úgy kell megmozdítania és megszólaltatnia a bábót, hogy az éljen.

□ -Hogyan viszonyulnak a hallgatók a bábművészethez, változott-e a hozzáállás az évtizedek során?

- Inkább azt mondanám, hogy sokkal több a lehetőség a művészek számára. Az információáramlás sokkal jobban érezhető. Ha például valami új dolgot kitalálnak Amerikában, az már másnap itt megtekinthető. Ez az, ami nagyban befolyásolja ennek a művészeti ágnak a fejlődését. Nem vagyunk bezárva, nem nekünk kell mindent újra felfedezni, hanem látjuk, hogy mi történik a világban. A távolságok megszűntek. Talán a koronavírus-járványnak is köszönhetően, de sokkal több minden elérhető online felületeken. Anélkül, hogy el kellene utazni, vagy fesztiválon részt venni, láthatjuk, hogy mások hogyan küzdenek meg egy kihívással, vagy miket fedeznek fel. Viszont a fesztiválokra való részvétel szintén sok tapasztalatot ad, hiszen az emberek leülhetnek kerekasztal mellett és megbeszélhetik, hogy milyen megoldásokat találtak a nehézségekre. Láthatjuk egymás munkáit, ez nagyon fontos. Például a tavalyi Színházi Olimpia keretében nagyon színes bábelőadások jutottak el a magyarországi szakmabeliekhez is. Ahhoz, hogy valóban fejlődni tudjon ez a művészet, ahhoz látnunk kell egymás munkáit, viták, megbeszélések kellenek. Azt látom, hogy a hallgatók nagyon nyitottak. Megjönnek az egyetemre 18-19 évesen, és még nagyon keveset tudnak róla, hogy ez miről is szól. Viszont nagy érdeklődés, kíváncsiság van bennük. Szép lassan az évek során egyre többet fedeznek fel a lehetőségekből. Nagyon sok esetben már nem csak tiszta műfajról beszélhetünk, mert nem pusztán bábszínházi előadás születik, hanem a báb és az élő szereplő viszonyáról van szó. Kettejük viszonya nagyon érdekes tud lenni, mert más jeleket közvetítenek a nézők felé, s a báb költőibben tud beszélni egy-egy súlyos témáról. És a sort még hosszan folytathatnánk...

{comments off}